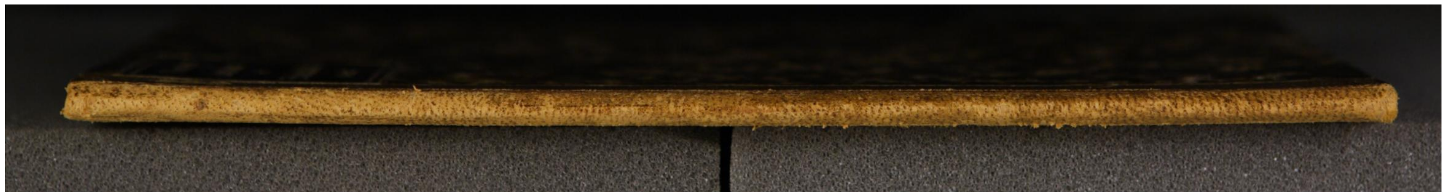
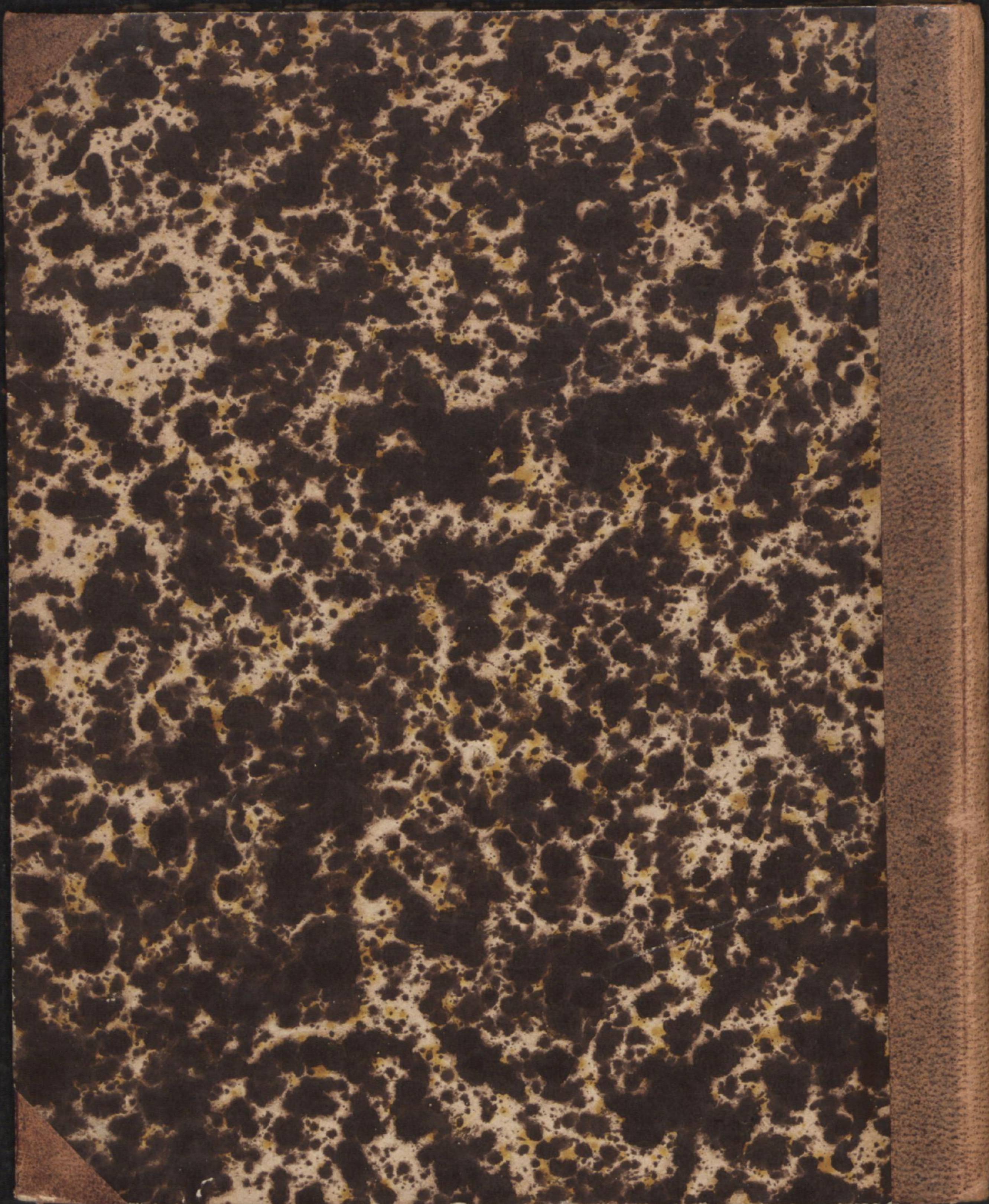
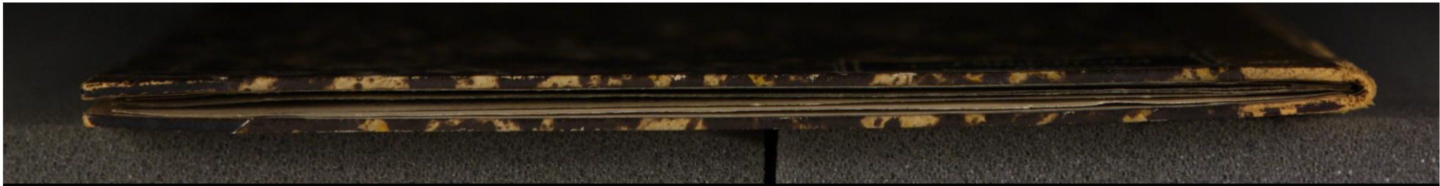
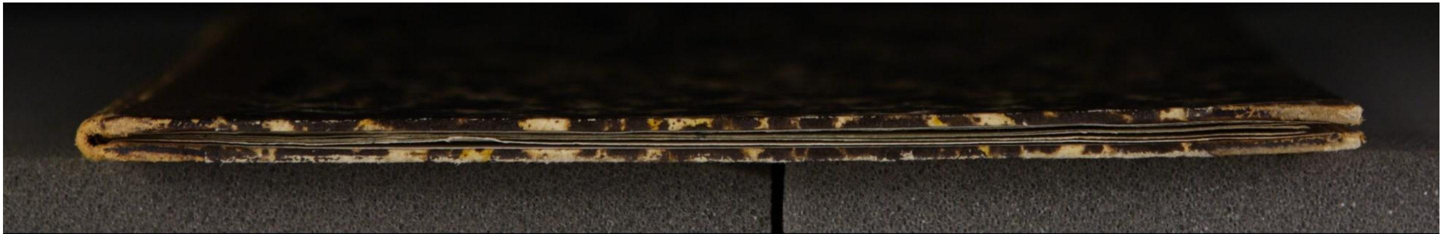

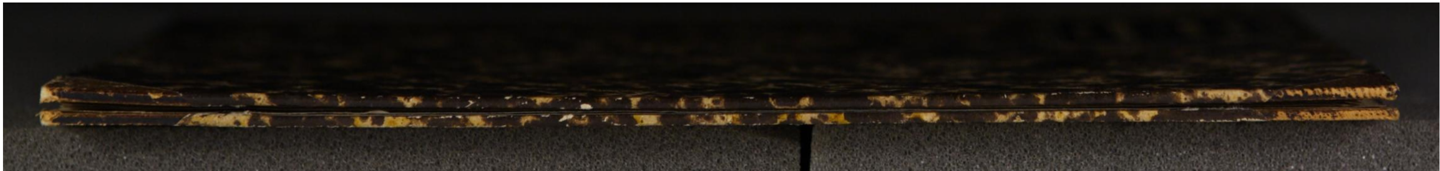
N. Hemmingius
Assertiones
de
Providentia Dei.
Hafniæ 1577.

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

ASSERTIONES
DE PROVIDENTIA DEI,
IN DISPVTATIONEM PRO-
POSITAE,
A
NICOLAO HEMMINGIO
in Maio, Anno Domini
1577.

I.

Tsi homini inaccessa est diuinæ prouidentiæ altitudo: tamen fides eius ex verbo Dei concepta pijs est pernecessaria.

2. Nam vt nihil magis hominem in officio continet, quàm pia prouidentiæ diuinæ cogitatio: Ita de diuina prouidentia vel dubitatio, vel Stoica imaginatio, paratissima ad omnem iniquitatem via est.

3. Quoniam autem absolutam prouidentiæ diuinæ definitionem dare non possum (quis enim hoc faceret?) sequentem qualemcunq; descriptionem tenere vtile esse iudico.

4. Prouidentia diuina est facultas, qua Deus cuncta præterita, præsentia, & ventura nouit, quaq; sustentat, conseruat, disponit, moderatur, & dirigit omnia in suam gloriam.

5. Complectitur itaq; prouidentia diuina duo, videlicet, scientiam & actionem: Illa Deus omnia nouit

A per-

perfectiſsimè: Hac moderatur liberrimè vt ipſi ſoli gloria tribuatur.

6. Modos prouidentiæ diuinæ tres eſſe, ex ſcripturis manifeſtum eſt: Horum primus Vniuerſalis, ſecundus ſpecialis, tertius peculiaris dici poteſt.

7. Vniuerſalis prouidentiæ diuinæ modus eſt, quo Deus, & naturam ipſam, & modum agendi naturæ in creatione inditum ſuſtentat.

8. Cum itaq; alia agunt neceſſario, & eodem modo, alia liberè & diuerſo modo, Deus vt naturam agentium, ita modum vtrunq; ſuſtinet.

9. Ideo Auguſtinus ait: Deus ſic adminiſtrat omnia quæ creauit, vt etiam ipſa proprios exercere & agere motus ſinat, hoc eſt, vt ſingula ſequi ſuas inclinationes permittat.

10. Hinc intelligitur error eorum, qui Deum eſſe autorem peccati fingunt. Deus enim nec vult peccatum, nec hominem ad peccandum impellit, etſi voluntatem hominis, in qua eſt libera προαίρεσις (quæ ſe promiſcuè habet ad obiecta) ſuſtentat.

11. Quare Hieronymi dictum probo. Vtrumq; nos poſſe voluit optimus creator: ſed facere tantum quod imperauit.

12. Cum igitur fit aliquid ab homine, contra præcepta Dei, vt natura hominis, ita modus agendi ſuſtentatur à Deo, ſed peccatum ipſum hominis eſt proprium: quod etſi non vult Deus, tamen permittit. Quia non vult deſtruere modum agendi, quem liberum dedit homini in

Crea-

Creatione: vt & emineret eius dignitas, & probaretur obedientia.

13. Quare Plato rectè cum ait: αἰτία ἑλομένου, θεὸς ἀναίτιος, κακῶν γὰρ ὁ θεὸς οὔποτε αἴτιος. Hoc est, culpa est eligentis, Deus est culpæ expers. Deus enim nunquam malorum autor est. Et Augustinus ait: Detestanda est opinio, quæ credit Deum cuiusquam malæ actionis, aut voluntatis esse autorem.

14. Etsi autem mala non ordinantur à Deo vt fiant: tamen cum facta sunt, seruiunt sapientissimæ prouidentiæ Dei: idq́ in bonum vel misericordiæ, vel iusticiæ, prout ipsi expedire videtur.

15. Hinc est quod Paulus dicit: Diligentibus Deum πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. Et Hieronym: Omnia prouidentia Dei reguntur, et quod creditur esse pœna, medicina est.

16. Longè proinde aliud est ordinare mala vt fiant, quàm ea cùm fiunt seu facta sunt ordinare, id est, ad aliquē congruum finem dirigere: Hoc Dei est, illud minimè.

17. Hoc Vniuersali prouidentiæ modo complector, & eum, quem quidam vocant κατ᾽ οἰκονομίαν, cùm videlicet Deus efficaciter ea quæ ordinauit sustentat & adiuuat: & eum quem vocant κατὰ συγχώρησιν, qua Deus quæ non ordinauit permittit, sed non adiuuat.

18. Hæc συγχώρησις & permißio causa est contingentiæ in rebus, & libertatis voluntatis in homine, qua homo sæpe sua culpa eligit, quæ Deus prohibuit.

19. Specialis prouidentiæ modus est, quando Deus suo consilio & arbitrio, præter ordinem generalem aliquid

 molitur,

molitur, & adducit creaturas in obsequium suum, vt maximè expedire videtur.

20. Ad hunc prouidentiæ modum, pluuias, tempestates, grandinem, siccitatem, serenitatem, abundantiam, famem, bellum, pacem, exilium, pestem, morbos &c. refero: vt hæc sint iusticiæ diuinæ & bonitatis instrumenta.

12. Hoc ita esse Deus sua voce testatur in Leuitico, cap: 26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum &c. Quod si non audieritis me &c. perterrefaciam vos tumoris plaga, & febre ardente, frustra seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur: Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris.

22. Peculiaris prouidentiæ modus est, quo Deus viuit & regnat in Ecclesia. Fideles erigit, fouet, consolatur: operatur velle & perficere: inspirat precandi affectum, & efficit vt in præceptis suis ambulemus.

23. Sic enim dicit apud Prophetam Dominus: Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum dabo in medium vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis. Ezech: 36.

24. Cor lapideum est animus durus non cedens verbo Dei. Cor carneum est animus mollis per spiritum Dei creatus, cedens verbo Dei. Vt enim animus hominis ante regenerationem totus lapideus est, non quidem substantia sed qualitate: Ita in regeneratione nouus efficitur: nam paulatim vetustatem deponit, & nouitatem induit.

Atq;

25. *Atq; sic paulatim exuitur vetus homo, & induitur nouus. Vtriusq; enim capax est homo ψυχικός constans anima & corpore. Qui nequaquam ratione substantiæ suæ est peccatum: Sed conditione quadam peccator corruptus & reus est.*

26. *Hoc admodum concinnè docet Theologus Græcus, cum ait:* τὸ μὲν ὑποκείμενον ἕν ἐστι, τὰ δ' ἐνδύματα δύο: τὸ δ' ἐκδυόμενον, καὶ τὸ ἐνδυόμενον. *Hoc est, subiectum quidem vnum est, sed indumenta duo: vnum exuendum, alterum induendum. Quid potuit aptius dici? Subiectum ipsum hominem facit. Sed veterem hominem & nouum hominem accidentia esse statuit, idq; ex doctrina Pauli, qui iubet vt deponamus veterem, & induamus nouum hominem.*

27. *Porro vt prouidentiæ diuinæ cogitatio nobis dulcior euadat, duo sunt nobis adhuc expendenda, videlicet: Quis sit prouidentiæ diuinæ finis, &, Quis legitimus eius vsus.*

28. *Finis prouidentiæ duplex statui potest: Prior, vt nos totos Deo commendemus, eum timeamus, diligamus, inuocemus, & prædicemus. Posterior, vt in rectè factis securi simus, nec frangamur animis, quicquid vel diabolus, vel mundus nobis minatur. Habemus enim Deum, autorem, patronum, testem, iudicem, satisq; potentem vindicem.*

29. *Legitimus vsus prouidentiæ diuinæ gubernatur duabus regulis. Harum prior est, quòd tam in præteritum quàm in futurum consideranda sit prouidentia Dei.*

30. Si ad tempus respicis præteritum, diuinæ prouidentiæ adscribes, quicquid vel prosperi vel aduersi tibi contigit: sed diuersimodè.

31. Nam si quid prosperi contigit, habes causam cur Deum celebres tuæ prosperitatis autorem: At si quid aduersi accidit, duo facies: Primùm cogitabis cum Iob: Sicut Domino placuit, ita factum est: Et cum eodem erumpes in hanc vocem: Sit nomen Domini benedictum. Deinde actæ vitæ subeat memoria, vt ex pœnis tibi inflictis peccata tua agnoscas & emenderis: Vt ex animo cum Dauide dicere possis: Bonum est mihi Domine, quòd humiliasti me. Item, Priusquam humiliarer ego erraui.

32. In tempus autem futurum, rectè prouidentiam Dei cogitaueris, si ad promissiones & comminationes diuinas respexeris. Nam si præceptis diuinis obtemperas, habes promissionem benedictionis: Si contumax fueris aduersus Deum, comminatio maledictionis tibi est proposita, vt vel resipiscas, vel ruas in deterius.

33. Hinc homo ad fidei, timoris Dei, inuocationis, patientiæ, & aliarum virtutum profectum excitatur, vt quotidie magis in recto cursu, donec ad metam peruenerit, proficiat. Habet enim in conspectu veræ beatitudinis portum.

34. Vehementer proinde peccant, qui ex diuinæ prouidentiæ cogitatione venenum sugunt sua culpa, & torporem carnis inde confirmant. Nequaquam enim carnis torporem: sed fidei quietem, nobis diuinæ prouidentiæ cogitatio adferre debet.

Poste-

35. Posterior regula est, quòd Deus interdum per media, nonnunquam contra omnia media, aliquando absq; medijs suam prouidentiam exequatur.

36. Si per media nobis prospicit Deus, accipienda sunt illa media, vt diuinæ prouidentiæ instrumenta, & tanquam manus Dei, per quam nobis sua beneficia porrigit. Sed soli Deo beneficium acceptum feremus, non sine gratitudine erga media, per quæ nos iuuat.

37. Si absq; medijs nobis succurrit Deus, quemadmodum Mosen & Eliam absq; pane 40. dies sustentauit, ascribemus hoc verbo Domini, iuxta illud: Non in solo pane viuit homo, sed ex omni verbo quod procedit de ore Dei.

38. Si contra media (ordinata intelligo) nobis Dominus prospicit: hoc est, cum nulla obstacula prouidentiam diuinam impedire possunt (sicuti tribus illis viris in Babylonicum fornacem coniectis, & Danieli leonibus obiecto, prospexit) Deum prædicabimus, & hominibus ipsius mirabilia opera narrabimus, vt nobiscum ad prædicandum Deum excitentur.

39. Breuiter: Prouidentiæ diuinæ fides monet, vt militemus honestam militiam, vt retineamus fidem, vt tueamur bonam conscientiam, vt caueamus, ne vel in aduersis succumbamus, vel in prosperis efferamur: vt recto cursu pergamus ad metã. Breuiter: vt nos sapienti & paternæ prouidentiæ Dei, in vero timore, inuocatione, gratiarum actione, obedientia, & patientia submittamus, ex-

pectan-

pectantes beatam illam immortalitatem, & vitam æternam, quam nobis Pater in Filio promiserat.

40. *Hæc sobriè iuxta verbum Dei de prouidentia diuina cogitare iuuerit. Nam & religioni propagandæ vtilia sunt, & moribus prosunt.*

41. *Contrà vero, qui prouidentiæ diuinæ altitudinem mensura sensuum & rationis suæ metiri volunt, & se & alios in inextricabiles labyrinthos inducunt, atq; in multa errorum præcipitia impellunt.*

42. *Nam omnia, etsi non apertis verbis, consecutionis tamen necessitate, quasi fato Stoico, hoc est, ineuitabili necessitati subijciunt, tollentes permissionem, & cum illa contingentiam in rebus, & libertatem voluntatis in homine. Quo dogmate quid quæso absurdius fingi potest? Et quid religioni & bonis moribus perniciosius?*

FINIS.

HAFNIAE.
Excudebat Andreas Gutteruitz.
1577.

